

בפתח התרומה

בעם ישראל ישנם שני סוגי מנהיגים; המנהיג האחד מרומם מעם, עומד ושואב אליו את כל הציבור ועל ידו כל הציבור עולה ומתרומם. המנהיג השני נמצא בתוך העם מעורה בו, ובכוחות משותפים עולה ומעלה את הציבור מדרגה לדרגה. אין זאת עליה חד-פעמית אלא עליה קבועה ומתמדת. עליה זו היא מבוססת ובנויה, אריח על גבי אריח על גבי אריח וזר זהב עוטר אותה. הרב שמעון בירן הי"ד היה מדרמות המנהיגים הבונים, "אל תקרי בניך אלא בוניך". במידת הצניעות; עשה מרובה שלא מתוך פזיזות ובהלה, אלא מתוך יישוב הדעת והרבה בירור מוקדם. "ואת צנועים חכמה". החכמה האמיתית היא חכמה מסודרת ומיושבת, לעשות דברים לאחר מחשבה עמוקה והתבוננות על ההשלכות הצפויות. זאת היא דמותו של הרב שמעון הי"ד, רב הישוב כפר דרום, וחוקר תורני במכון התורה והארץ שנרצח בידי בני עוולה. כל מנהיג ומדריך ציבור יכול היה ללמוד מאורחותיו, כיצד במקל נועם הדריך והנהיג את הציבור, לכל גוויזו ודעותיו, כיצד מקיימים יישוב חי ותוסס העונה לדרישותיו של כל יחיד ויחיד.

מיוחדת היא פסיקת הלכה ביישוב קטן שבו עול הציבור מוטל על כתפי הרב. הנושאים שהרב חייב לעסוק בהם – מגוונים הם: מפרטי הלכות שבין אדם לקונו, הלכות שבין אדם לחבירו, הלכות רגילות ושכיחות והלכות נדירות, הלכות שאפשר להתייעץ אודותן והלכות שדורשות הכרעה מיידית. פסיקת ההלכה מחייבת גם את ההתעמקות בידיעת המציאות לכל פרטיה ודקדוקיה, ופעמים שחסרון ידיעה של פרט אחד גורם לפסיקה שונה. מתינות בהוראה, אולם לא פחד מהוראה-היו ממאפייניו של הרב שמעון בירן הי"ד. כל הכרעה נתקבלה מתוך חקירה ודרישה היטב. הוראותיו היו ברורות ומבוארות בטוב טעם ודעת.

מתקריו ההלכתיים של הרב שמעון בירן הי"ד היו לשם ולתהילה. גדולי תורה התרשמו ממחקריו המקיפים והמעמיקים. הוא גילה בהם הלכה סדורה וברורה. לא רק אוסף הלכות ודעות היו בהם, אלא עוצמת הביורור החודר לעומקם של דברים. הערותיו הקצרות והמאלפות הן אוצר בלום. אחד ממחקריו היה בשאלה הסכוכה של גמר מלאכה לענין תרו"מ – נושא שרבים וטובים התלבטו ועמלו בו, והרב שמעון בירן הי"ד הביא את השיטות השונות דבר דבור על אופניו. מאמריו האחרונים היו במסגרת מכון "התורה והארץ" והספר "שבת הארץ", ובו ובירורים בהלכות ובשיטות ראשונים ואחרונים בדברי שביעית. וכך גם הכין את עצמו בצורה יסודית להוראה בהלכות אלו טרם בוא שנת השמיטה.

מלאכתו היתה תמידים כסדרן, כל דקה ביום היתה מחושבת ומתוכננת. סרי הלימוד החלו בשעה קבועה ומתוך השתדלות מרובה שלא לאחר ולא לפגוע במהלך הלימוד. כמה אופייני הוא הדבר שידידנו הרב שמעון הי"ד נרצח בהיותו בדרך לבית המדרש במכון. יד זדונית שולחה בלבו החם, וניתקה באחת את פתיל חייו. יד שבכל דור ודור עומדת עלינו להשמידנו וסופה להיגדע.

קבורתו של הרב הקדוש בגוש קטיף היא המשך דרכו של בניה והתבססות. ואם לא זכה להשלים מלאכתו בחייו הרי שבמותו צויה לנו את החיים. מותו וקבורתו יהיו לאבן בנין לכלל ישראל מתוך התעצמות והתחזקות להכרת זכותנו על כל ארץ אבותינו.

ספר זה, אשר מונח בפני המעיין, מרכז בתוכו את מחקריו המעמיקים בהלכות תרומות ומעשרות, נושא בו הרבה לעסוק במסגרת מחקריו במכון "התורה והארץ". ונוספו עליו מאמרים נוספים בנושא חשוב זה.

אנו, חבריו במכון, איבדנו ידיד ורע, רב חוקר תורני שסלל דרכים מיוחדות בעבודת ה', בהנהגת הציבור, במחקר התורני, ולא פחות – ברעיונות שהיה בהם לקדם את עבודת המכון בתחומי פעילותו השונים. תהא דמותו הנעלה של הרב בירן הי"ד נר לרגלנו ונוכה בע"ה להמשיך להרחיב ולהעמיק את פועלו המבורך.

חבריו במכון "התורה והארץ"

הרב שמעון בירן הי"ד*

חשבון נפש של ראש השנה לאילנות

מקובל שראש השנה הוא זמן לחשבון נפש. איזה חשבון נפש שייך לעשות בראש השנה לאילנות?

מסופר על חוני המעגל שפגש אדם אשר שתל עץ חרוב. התברר לו, שעץ חרוב זה יתן פירות רק בעוד שבעים שנה. תמה חוני: אם כך למה אתה שותל? האם אתה בטוח שתחיה כל כך הרבה שנים? ענה לו אותו אדם: כשאני נולדתי – מצאתי עץ חרוב שאבי שתל. כמו שאבי שתל עץ בשבילי, כך אני שותל לבני (תענית כג ע"א). עומק דבריו של אותו אדם הם, שהוא מרגיש כחוליה בשרשרת הדורות. יש לו בטחון מוחלט שמשפחתו תמשיך לשבת בחלקת אדמתם, ויזכו בעתיד ליהנות מפירות העץ שהוא שתל. נטיעת עץ – היא בראש ובראשונה הכאת שורשים שלך באדמה.

ועתה לחשבון הנפש של ט"ו בשבט. צא ובדוק: האם יש לך הבטחון לטעת עץ פרי בגינתך בשנה זו? האם הכית די שורשים באדמה כאן, שתוכל לחכות בבטחון – לא שבעים שנה, אלא עד סיום שנות הערלה – ותזכה לאכול מפירות עץ זה? הבה ונבטא את אחיותנו בארץ בשנה זו, דווקא בנטיעת עצי פרי בגינותינו. ומי שבעבר נטע – יוסיף עוד שתיל. ובבוא העת, כשהפירות יותרו באכילה, ותזכה לקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות בפירותיך שלך, תזכה את עם ישראל בברכה נוספת. שכן אמר רבי אלכסנדר (תנחומא כי תשא יד א): גדול כוחם של מוציאי מעשרות, שהם הופכים את הקללה לברכה.

בדרך כלל הפועל "להשקיף" בתורה מבטא הסתכלות לרעה, כמו שה' השקיף על סדום. אך בפרשת ביעור המעשרות אנו באים בתביעה לקב"ה (דברים כו טו):

השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך את עמך ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו...

בזכות המעשרות שהפרשנו, אנו מצליחים להפוך תוכניות קללה של הקב"ה לתוכניות ברכה. וברך את עמך את ישראל ואת האדמה.

* מתוך עלון כפר דרום, שבט תשנ"ב.

הרב שמעון צבי בירן (בירנבאום) הי"ד

כ' כסלו תשכ"א (1960)

כ"ד אייר תשנ"ב (1992)

